

חב"ד בשואה

מניצולים למצילים

הרבי

הרבי הריו"צ

szberger@012.net.il

שניאור זלמן ברגר - עורך סדרת "חב"ד בשואה", וספר "הפרטיזן"

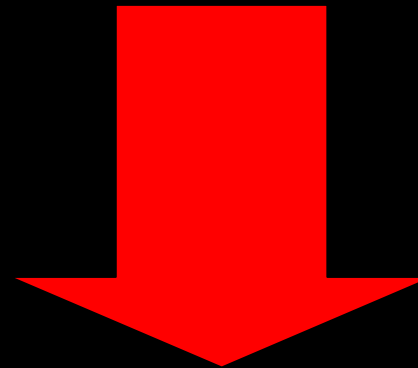
מאוטווצק לורשה

• עם פרוץ השואה, נמלט הרבי הריי"צ

מאוטווצק

שם שכנה ישיבת תומכי תמימים המרכזית הנראית בתמונה

לורשה

בוורשה הרבי הריי"צ התארח בביתו של

הרב שניאור זלמן שמוטקין הי"ד מחשובי החסידים
בוורשה.

ו"ב תשרי - יום הדמים

בראש השנה עבר הרבי תחת הפגזה אל

בניין בו שכנה מרפאה

מראש השנה ועד אחרי יום הכיפורים
הרבי והחסידים נמלטו
**מבית אחד לשני,
ומרחוב אחד למשנהו.**

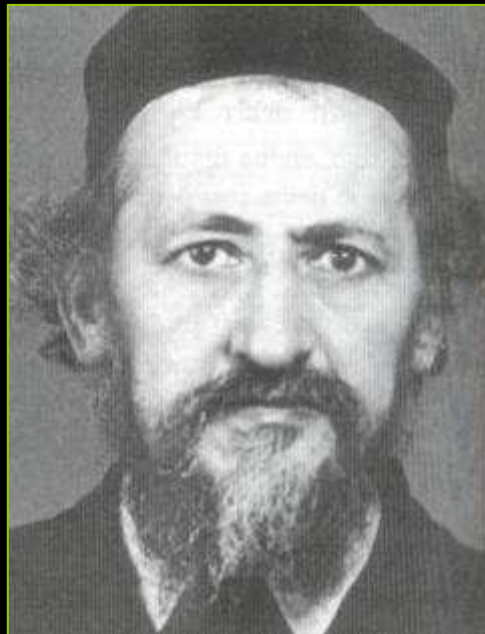
בי"ב תשרי יום הדמים, נכנס הרבי
למקלט ששכן עמוק מתחת לאדמה.

את 'יום הדמים' מכנה הרבי הרי"צ:
"אחד מימי החוויה הקשים ביותר".

אתרוג לגאון הליטאי

לקראת חג הסוכות

הורה הרבי לבנות סוכה בחצר בה שהה למרות ההפגזות
ובו בזמן דאג גם לאתרוג עבור הגאון הליטאי רבי יצחק זאב סולוביצ'יק
שהיה באותה ימים בוורשה.

הרבי במצור

- ביום טוב ראשון של סוכות ה'ת"ש נכנעה העיר וורשה בפני הנאצים, שהחלו מיד בהטלת גזירות על היהודים.

- הנאצים החלו להתעלל ולהרוג יהודים. מנהיגי הקהילות ובהם אדמו"רים ורבנים נחשבו ליעד חשוב ובשל כך מנהיגי הציבור ובהם הרבי הריי"צ הסתתרו במקומות מחבוא.
- הרבי הריי"צ הסתתר במשך תקופה ארוכה בבית הרב צבי גור אריה הי"ד מראשי קהילת חב"ד בוורשה

שמעוה רעה

הרבי הרי"צ נתון במצור הגרמני, והשמעות בעולם החלו לפרוח.

צות קדושים של האדמו"ר מלובאביץ?

דין מכות אכזריות.
בידיעה אחרונה נאמר כי האדמו"ר מלובאביץ נהרג בידו מרצחים נאציים. אין להיוודע עדיין היכן וכיצד ביצע הפשע הנורא.
הערת המערכת: בכיים לב להכחשות הרבות. שבא כעבור ימים לידיעות מסוג אלה יש להתייחס גם לידיעה מעציבה זו בהיראת רבה.
מסרבר פראגה בווארשה גורשו סאית מינשנות יתידות כדי לפנות את הירדות כשביל המינו גרמנים המועברים לפילין מן הארצות הבאל-טיות.
מרוסיסור טאובר. מהל הסמינארין יון הממשלתי הפולני למורים יהודים בווארשה נאסר על ידי המשטרה והור' עבר לאחד מבתי הכלא בווארשה.

ונ"ל זה, וו (סט"א). מעסי ה"י וועה של הסלטנות הנאצים כיוודי פולין מתרבים מיום ליום. אחרי הקנסות הגדולים על הקהילות כת-טיבות שלימות. פתחו הנאצים במי-עילות מקיפות להפקעת כל רכושם הפרטי של התושבים היהודים. במי-קומות רבים שדדו הנאצים את האנכי-לוסיה היהודית עד לעורם ובשרם ונרשה אחר כך את המוני היהודים לשטח הגבולות. כדי לרכוש שם במת-נות הסגר ועבודות כפיה. באחד המתנות התגפלו גדודי הסער. הנאצים על היהודים הכלואים והפשיטום צרני-סים ככיים היוולדם. ל יהודים נאל-צו לשוכ לסביבות עיר מולדתם ולה-רדש את השדות במחרשה וכנהגת-בשעת העבודה הוכו היהודים העוב-

האדמו"ר מלובאוויטש חי!

לונדון, 13 (סט"א). הי-דיעות על האדמו"ר מלובאוויץ סותרות זו את זו. הידיעה האח-רונה, שנתקבלה במרכז יט"א בלונדון ממקור מוסמך, אומי-רת, שהאדמו"ר חי והוא בריא ושלם בווארשה, אלא שלמדו-עים הנודדים בדרכים נתחלף הרבי מלובאוויטש שליט"א בר-בי מן העיריה ליעווי שנפטר בשבת. מחכים לבירורים טס-פים.

מבצע ההצלה

• חסידי חב"ד באמריקה ולטביה יחד עם הרבי נשיא דורנו פעלו בדרכים שונות בכדי להוציא את הרבי הריי"צ מפולין.

• לאחר מאמצים רבים נוצר קשר עם חיילים גרמניים שלא הסכימו למעשי הזוועה של הצבא שלהם, והם פעלו בדרכים שונות נגד גרמניה

• כאשר חיילים אלו התדפקו על דלת בית משפחת גוראריה, וביקשו לראות את הרבי מליובאוויטש, נענו שאינם יודעים מי זה הרבי, ופחד נורא נכנס בקרב משפחת הרבי ומשפחת גוראריה. הם חשבו שהנה הנאצים מצאו את הרבי ומבקשים להזיק לו חס ושלום.

אדמירל וילהלם קנאריס
ראש המודיעין הגרמני
ניהל את מבצע ההצלה

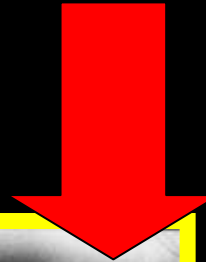
הקצין ארנסט בלוך
הציל את הרבי הריי"צ

מוורשה לריגה

• הרבי התנה את נסיעתו בהצטרפות עשרים חסידים, בלית ברירה החיילים הגרמנים הסכימו.

• הרבי נסע עם הקצין בלוך עד לברלין שבגרמניה, שם נמסרה הקבוצה לאנשי שגרירות לטביה.

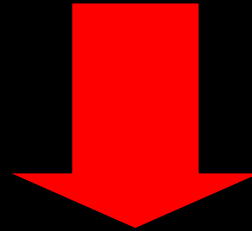
• מברלין נסע הרבי לריגה.

• לריגה הגיע הרבי הריי"צ
בה' טבת ת"ש

הרבי הריי"צ בריגה

מריגה לניו-יורק

מריגה טס הרבי עם כמה מבני משפחתו ומזכיריו לשטוקהולם - שבדיה.

משבדיה הפליג הרבי באוניה לניו-יורק

ט' אדר ב' ת"ש הגיע הרבי הריי"צ
לניו יורק

התמונה צולמה זמן קצר
לפני רדת הרבי מהאוניה

מניצול למציל

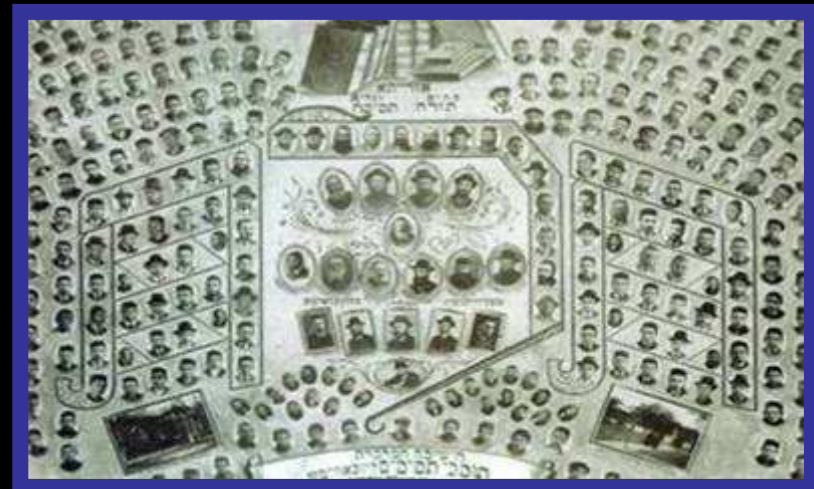

תיכף עם רדתו בנמל ניו יורק, הודיע הרבי
כי דאגתו נתונה לאלו שנותרו בידי הנאצים:

"צעקת הכאב של אחינו ואחיותינו ובמיוחד
של תלמידיי הרבים מהישיבות בפולין, מלווה
אותי בכל מקום הימצאי, ואינני יכול לתת מנוח
לעצמי עד שיעזור השם יתברך ויצילו אותם".

ישיבת תומכי תמימים פצנוב - פולין

ישיבת תומכי תמימים באוטווצק-פולין

מפולין לקנדה דרך סין

עשרות מתלמידי ישיבות חב"ד בפולין
הצליחו לברוח מפולין לליטא .
בתחילת המלחמה הם למדו
בישיבה שנפתחה עבורם **בוילנה**

הרבי הריי"צ עשה מאמצים גדולים בכדי להוציאם מוילנה
בכדי שיתרחקו מאיזור בו הגרמנים נמצאים
בלית ברירה נסעו כארבעים תלמידים
לעיר **שנחאי** שבסין שם למדו כל ימי המלחמה

לאחר המלחמה הגיעו ל**מונטריאול** שבקנדה
בתקופת המלחמה ולאחריה דאג הרבי הריי"צ לתמימים אלו –
הן לנסיעה לסין ולמונטריאול
והן דאגה שיהיו להם תנאים טובים בגשמיות וברוחניות

הצלת אדמו"רים

במקביל דאג הרבי הריי"צ ככל יכולתו להצלת אדמו"רים.

« הצלחה. בזכות פועלו של הרבי, סודרה ויזה איטלקית ועוד אישורים שהביאו להצלת האדמו"ר בעל ה'אמרי אמת' מגור.

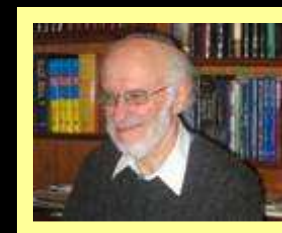

« ניסיון לעזרה. ניסה להציל את האדמו"ר מבובוב, אולם המאמצים כשלו, האדמו"ר מבובוב נספה בשואה.

« ניסיון לעזרה. עשה רבות בכדי להציל את האדמו"ר מבעלז ואחיו האדמו"ר מבילגוריא. האדמו"ר אמנם ניצל בדרך אחרת, אבל כל חייו הוקיר טובה לרבי הריי"צ.

הצלת רבנים

במהלך המלחמה עסק הרבי הרי"צ בהצלת רבנים ויהודים אחרים שאינם נמנים על חסידי חב"ד. כמעט ואין פרטים על הפעילות החשובה הזו, אולם לפני שנה בהתוועדות ה' טבת בכפר חב"ד נחשף שמו של אחד הרבנים הלא חב"דיים שהיה מועמד להצלה על ידי הרבי הרי"צ

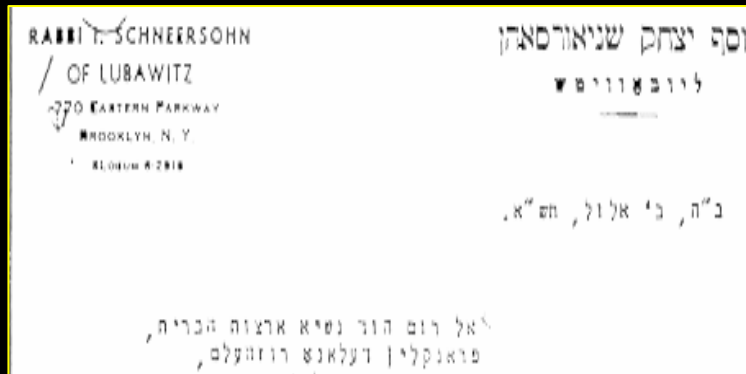

עורך דין נתן לוין – שייצג את חב"ד במשפט הספרים (דידן נצח),
סיפר בהתוועדות:

בארכיון של הרבי, מצאו מכתב מאגודת חסידי חב"ד למשרד החוץ האמריקאי, בו מבקשים להציל קבוצת יהודים ובראשם כמה רבנים, ובהם את אבא ואותי -

"הרב ד"ר יצחק לוין ואת בנו נתן"!!!

אנחנו יצאנו בנס מפולין והגענו לארצות הברית.

שתדלנות אצל הנשיא

< אדמו"ר הריי"צ פעל להביא לידיעתו של נשיא ארצות הברית רוזוולט את מצבם החמור של יהודי אירופה. למרות שהרבי ידע כי ארצות הברית לא רוצה להתערב במלחמה, המשיך לפעול בכדי להשפיע על הנשיא לפעול נגד הנאצים.

< אדמו"ר הריי"צ אף ביקש להיפגש עם הנשיא, ונענה בשלילה.

< כאשר אדמו"ר הריי"צ נוכח לדעת שלא יעלה בידו להיפגש עם הנשיא, כתב אגרת נרגשת אל הנשיא בו מבקש לפעול למען היהודים וציווה על חתנו הרש"ג להיפגש עם אשת הנשיא. בעקבות אותה פגישה, גברת רוזוולט אכן השתדלה בהצלחה אישים שונים כמו הרבי מבובוב ועוד

< זמן ארוך חלף, יהודים רבים נהרגו, עד שבכ"א כסלו תש"ב גרמניה ואיטליה הכריזו מלחמה נגד ארצות הברית, או-אז הצטרפה ארצות הברית למלחמה נגד הנאצים.

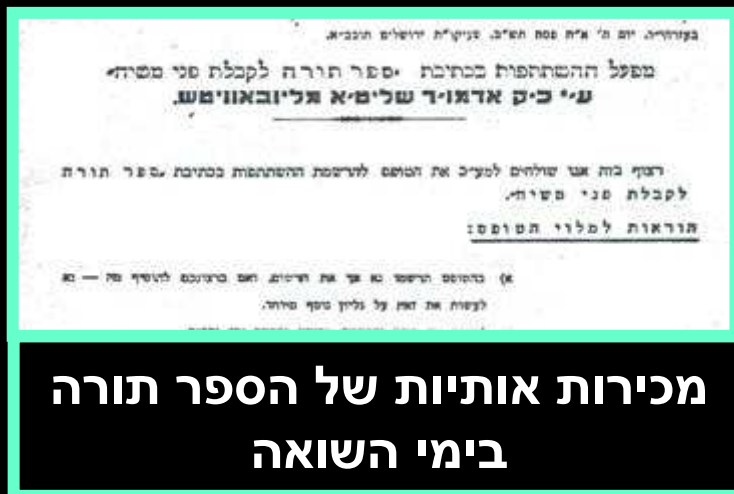
הצלה רוחנית

• בימי השואה הוציא הרבי הרי"צ את ביטאון הקריאה והקדושה דרכו עודד את עם ישראל כי הגאולה קרבה לבוא.

• באמצעות ביטאון זה פרסם את ארבעת הקול-קורא בהם קרא:

"לא לתר לתשובה לאלתר לגאולה."

בשמחת תורה תש"ב הודיע הרבי הרי"צ על יוזמתו לכתוב ספר תורה לקבלת פני משיח.

כעבור תקופה החלה הכתיבה ומכירת האותיות, אולם כעבור מספר חודשים הפעילות פסקה.

סיום הספר נערך בהוראת הרבי בי' שבט תש"ל.

מכירות אותיות של הספר תורה
בימי השואה

הבת הרבנית ששיינא הי"ד

כשניצל אדמו"ר הריי"צ עשה מאמצים כבירים להציל את בנותיו וחתניו מאירופה הבוערת.

כאשר נפתח פתח הצלה להצלת הרבנית שיינא בעלה והורי בעלה, התעכבה יציאתם בשל מחלתו של הרה"ח ר' משה הכהן הורנשטיין אביו של ר' מנחם מענדל, שהיה מרותק למיטת חוליו.

לאחר פטירתו בחודש אדר תש"א, אדמו"ר הריי"צ ניסה בכל דרך להוציאם מפולין, ובין היתר ביקש מהרב ישראל חסדן משטוקהולם להשתדל אצל מלך שבדיה שיבקש מהשלטון הנאצי לשחרר את ביתו וחתנו.

למרות כל העבודה הגדולה שנעשתה, הבת הרבנית שיינא בעלה הרב מנחם מענדל הורנשטיין ואמו הרבנית חיה מושקא בתו של הרבי המהר"ש - נספו במחנה ההשמדה טרבלינקה.

הרבי

בשנת תרצ"ג עם עליית היטלר לשלטון,
עזבו הרבי והרבנית את גרמניה
והתגוררו בפריז.

Paris 11/2 1933

Mon cher Rabbi,

Je vous remercie pour votre lettre du 22 et 25 décembre. Nous sommes heureux nouvelles de vos parents. Une seule lettre de M. Liberman nous avons reçue qui n'est pas en quelle mesure et nous sommes très inquiets à leur sujet.

Je vous avais donné très volontiers tous les dates et lieux de naissance de votre famille, comme vous avez demandé pour vos familles. Également les familles américaines. Malheureusement je les ignore, sauf ceux de Mandel Horowitz né 1905 à Jassy (Boukharine) et de M. Liberman né 1904 à Lublitz (Pologne); Haya Mordechai Liberman né 15 août 1907 à Sandomierz de Joseph et Bina; Mandel Simeon né 1 Mars 1925 de Léopold et Chama; Jannet Simeon, à Nidzwitz. J'ai écrit à M. Liberman en le demandant de vous donner tous les renseignements nécessaires, mais je doute que cela soit très utile, que vous de votre part, vous adressiez votre demande et laissez entendre à lui ou M. D'Almeida qu'ils vous fournissent les dates exactes.

J'ai aussi une faveur personnelle à vous demander. Il s'agit d'un ami intime de notre famille, M. Alexandre Reiner qui habite Paris et il demande de lui obtenir une affiliation. Il et son épouse Sylvia sont très riches et n'ont aucun besoin d'aide financière.

Très respectueusement, cordialement à M. Liberman
Hershel Liberman

Je vous remercie de vous lire pour l'instant et je vous prie, respectueusement,
Le Rabbi Liberman

בתחילת המלחמה עסק הרבי בהצלת הרבי הריי"צ.

באמצעות יהודים שנמלטו מפולין לצרפת נודע לרבי על מצב הרבי הריי"צ, פרטים אלו העביר במכתבים שנכתבו בצרפתית וברמזים לאגודת חסידי חב"ד בארצות הברית שטיפלה בניסיונות הצלת הרבי הריי"צ.

תחת כיבוש נאצי

באביב ת"ש, ערב כניסת הנאצים לצרפת, שלטונות הצבא רשמו את הרבי כמועמד לגיוס, אולם לא גייסוהו. הרבי הריי"צ כתב באותם ימים פ"נ לרבי הרש"ב, בו ביקש שחתנו לא יגוייס, ושבתו וחתנו יקבלו ויזה – אישור כניסה לארצות הברית.

חודש סיון ת"ש הנאצים כבשו את פריז – ומאז במשך שנה הרבי היה תחת כיבוש נאצי, בתחילת הכיבוש הצליחו הרבי והרבנית לעזוב את פריז בה היה שלטון נאצי, והגיעו לווישי ומשם לניס בהן שלטו צרפתים משתפי פעולה עם הנאצים.

מניס התכתב הרבי עם הרבי הריי"צ וחשובי החסידים בארצות הברית. לפנינו מכתב נדיר שכתבה הרבנית חיה מושקא לאביה בסוף חורף תש"א בשפה הרוסית. להלן ציטוטים מהמכתב:

"... מאושרת מאוד שכולכם יקיריי מרגישים את עצמכם טוב. איזה ידיעות קיבלתם מהילדים?"
– כוונתה כנראה לאחותה הרבנית שיינא או לכלל החסידים

"הקונסול האמריקאי הבטיח לתת לנו ויזה. כשתגיע הויזה נוכל לנקוט בצעדים המתאימים לקבל תעודות... שלכם, מוסיא".

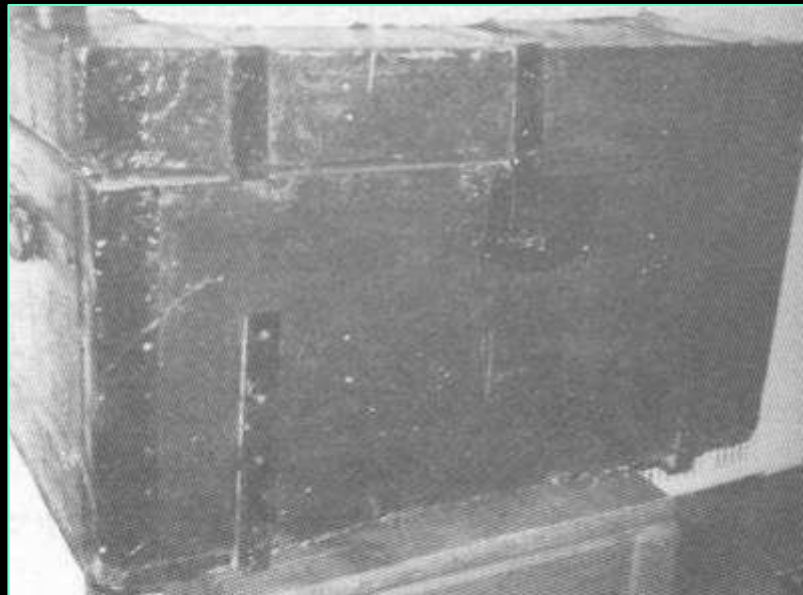
מסלול ההצלה של הרבי

צרפת - פריז – ווישי – ניס. בזמן שהותם בניס קיבל הרבי "הזמנה לכהן כרב בארצות הברית" ובזכות הזמנה זו קיבלו הרבי והרבנית ויזה לארצות הברית.

פורטוגל – מצרפת הפליגו באוניה לפורטוגל, משם הבריחו את הגבול לספרד.

ספרד – בברצלונה שבספרד עלו על האוניה 'סורפא פינטא' שיעדה ארצות הברית.

ההפלגה באותה ימים הייתה מסוכנת, הנאצים ירו לעבר הספינות, ובחסידי ה' הגיעו הרבי והרבנית בכ"ח סיון תש"א **לניו יורק**.

**הארגז איתו הפליגו
הרבי והרבנית
באונית 'סורפא פינטא'**

האח - ר' דובער שניאורסאהן הי"ד

אחיו של הרבי ר' דובער שניאורסאהן
נספה בשואה בעיירה איגרען אוקראינה

מציבת אחיו של הרבי

הסבתא - הרבנית רחל ינובסקי הי"ד

הסבתא של הרבי – הרבנית רחל ינובסקי
רעייתו של הרב מאיר שלמה ינובסקי רבה של ניקולייב
נספתה בשואה יחד עם יהודי ניקולייב.

בתמונה: **מציבה במקום בו נספו יהודי ניקולייב.**

צאצאי רחל פ"ב
הגם אל היום וכו' וכו'
ישראל וקסני (ניקולייב)
- ראה ספר וצוות - דסיזק
הגם השני - ראה עמ"ס
היינו בני (ניקולייב) וכו'
ידי וכו'

בשנת תש"נ, ביום השנה שלה, כ"ד תשרי, הקדיש הרבי שיחה
מיוחדת לרגל היארצייט. בהערה לכותרת השיחה, כתב הרבי:

"[יום היארצייט] דאמי-זקנתי רחל הי"ד, אשת הרה"ג וכו' וכו'
ר' מאיר שלמה ינובסקי (ניקולייב) – כמה שבועות בסיום
חודשי הקיץ – כמה שנים הייתי בניקולייב וטיפלה בי וכו'".

מלחמה רוחנית

תקופה קצרה לאחר שהגיע הרבי לארצות הברית, מונה על ידי הרבי הריי"צ למנהל 'מחנה- ישראל' ו'מרכז לענייני חינוך'. ארגונים אלו פעלו בין היתר – בכמה מישורים רוחניים הנוגעים לשואה.

מחנה ישראל

* הפצת ההכרזה של הרבי הריי"צ:
לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה

* חברת תהילים – אמירת תהילים בכל רחבי תבל,
ובמיוחד בקבר דוד המלך מידי יום.

מכתב הרבי לגאון הרב אליעזרוב ממנהלי חברת תהילים
בקבר דוד המלך. הרבי מבקש לברך בהושענא רבא
את כל חברי חברות התהילים.

הרבי חותם את מכתבו בקריאה:
לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה

מבצע תפילין בימי השואה

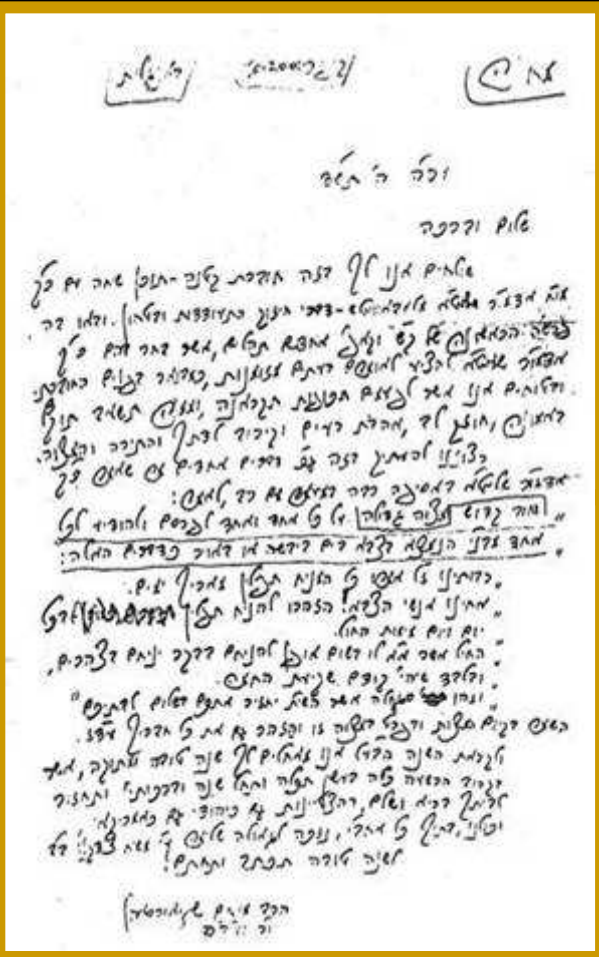
מרכז לענייני חינוך

*קשר תמידי עם חיילים יהודיים שלחמו נגד הנאצים, בכדי לעודד את רוחם ולשלוח אליהם ספרי קריאה ולימוד ולמלא צרכיהם הדתיים.

*אספקת תשמישי קדושה לפליטי המלחמה.

מכתב הרבי לחיילים לקראת ראש השנה תש"ד
למכתב מצורפת חוברת שהופקה על ידי הרבי עבור החיילים.

עיקר המכתב הוא - עידוד החיילים להניח תפילין מידי יום!

"אחינו אנשי הצבא, הזהרו להניח תפילין בכל יום מימות החול"

למען הפליטים

עם סיום המלחמה – בקיץ תש"ה,
יהודים רבים הפכו לפליטים, רבים מהם שוכנו במחנות "העקורים".
רבים מחסידי חב"ד יצאו מברית המועצות, ורובם שוכנו במחנות העקורים.

הרבי הריי"צ עשה רבות למען הפליטים בכלל והפליטים החב"דיים בפרט.
עקב הפעילות העניפה מונו כמה שלוחים שנסעו מארצות הברית לאירופה לפעול בנידון, ובהם
חתנו הרש"ג והרב בנימין גורודצקי
וכן הרב שמואל זלמנוב מונה למזכיר הרבי הריי"צ לענייני פליטים.

הרש"ג חתנו של הרבי הריי"צ והרב בנימין
גורודצקי – בפריז עם חסידי חב"ד
שיצאו מברית המועצות

הרבי בראש השולחן ולצידו אמו הרבנית חנה
הרבי הגיע לפריז בכדי להביא את אמו לארצות הברית
לאחר שיצאה מברית המועצות. בזמן ששהה בצרפת
עסק הרבי בסיוע לפליטים לפי הוראות הרבי הריי"צ

קהילות שהוקמו לאחר השואה

ישיבת חב"ד בניו יורק
בתקופה שלאחר השואה

*יושבי המחנות עברו לבסוף לארצות הברית, צרפת וארץ הקודש שם הקימו בהכוונת הרבי הרי"צ קהילות חדשות.

ניו יורק

רוב החסידים שהגיעו לארצות הברית התיישבו בשכונת קראון הייטס בברוקלין.

ברינואה

חסידי חב"ד שהתיישבו בצרפת התרכזו בעיירת הנופש ברינואה, שם הקימו קהילה חב"דית לתפארת.

שיעור
בישיבת
ברינואה

כפר חב"ד ושיכון חב"ד בלוד

חסידי חב"ד שהגיעו לארץ הקודש, הקימו את שיכון חב"ד בלוד ואת את הישוב חב"ד:י: כפר חב"ד.

**כפר
חב"ד**

ישיבת תומכי תמימים בלוד –
בשנים הראשונות

מניצולים למצילים - סיכום

« הרבי הריי"צ – שהה בוורשה תחת כיבוש נאצי, ונמלט עם קבוצת חסידים לריגה, ומשם לארצות הברית.

« הרבי – שהה בצרפת תחת הכיבוש הנאצי והצליח להימלט לארצות הברית.

« הרבי הריי"צ והרבי בעזרת חסידי חב"ד, דאגו להצלה וסיוע בגשמיות וברוחניות, לאדמו"רים, רבנים, חסידי חב"ד ועמך ישראל.

« לאחר המלחמה יצאו רוב חסידי חב"ד מברית המועצות. ובסיוע הרבי הריי"צ הוקמו קהילות חב"דיות מפוארות בכפר חב"ד, ברינואה ניו יורק ועוד.